

О. А. Лисенко

*кандидат фізико-математичних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту
Національного університету харчових технологій
(м. Київ)*

УДК 658.5 : 338.45 (477)

КЛАСИФІКАЦІЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ НА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Наведені основні класифікації бізнес-процесів за ознаками та видами процесів на підприємствах. Здійснено теоретичне дослідження класифікації бізнес-процесів промислового підприємства.

Ключові слова: *бізнес-процес, класифікація, промислове підприємство*

В умовах глобалізації одним із стратегічних напрямків соціально-економічного розвитку держави є розвиток власної промисловості, що вимагає використання сучасних способів планування виробництва конкурентоздатної продукції та управління підприємства. Проте застосування передових методик вимагає від промислових підприємств в деяких випадках повної перебудови власного виробничого процесу. Так при впровадженні процесно-орієнтованого підходу на виробництві необхідно по спочатку виділити збалансовані бізнес-процеси, які є еталоном для всіх інших бізнес-процесів підприємства, а потім для ефективної роботи провести їх класифікацію.

Питання виділення та класифікації бізнес-процесів на промислових підприємств досліджувалися такими українськими та зарубіжними вченими, як Б. С. Альошин, Б. Андерсен, О. В. Виноградова, О. П. Глудкін, В. В. Єфімов, К. А. Єсіпова, В. Івлєв, А. І. Кузнецов, В. І. Тоцький, Т. М. Цугель та інші науковці. Проте у своїх роботах вчені пропонують класифікації бізнес-процесів за різними ознаками та видами або в узагальненому вигляді або в залежності від виду діяльності досліджуваних підприємств.

Метою статті є здійснення теоретичного дослідження класифікацій бізнес-процесів за ознаками та видами процесів діяльності промислового підприємства.

На сьогодні в економічній літературі не існує загальноприйнятої класифікації бізнес-процесів. На практиці, підприємства проводять аналіз своєї діяльності та визначають список своїх основних бізнес-процесів. Проте, групою зацікавлених організацій, що включала Міжнародний центр збору і аналізу бенчмаркінгової інформації в Х'юстоні і Європейський

фонд управління якістю (EFQM), була зроблена спроба класифікувати бізнес-процесів підприємства з більш загальних позицій. Так спочатку з'явилася ієрархія бізнес-процесів, яка складається з п'яти рівнів, а процеси діляться на три основні групи: «виробництво», «управління», «підтримка», які включають основні фактори виробництва на сучасному етапі. Більш простий і прикладний підхід був запропонований при створенні структурної схеми бізнес-процесів відповідно до теорії Портера (рис. 1).

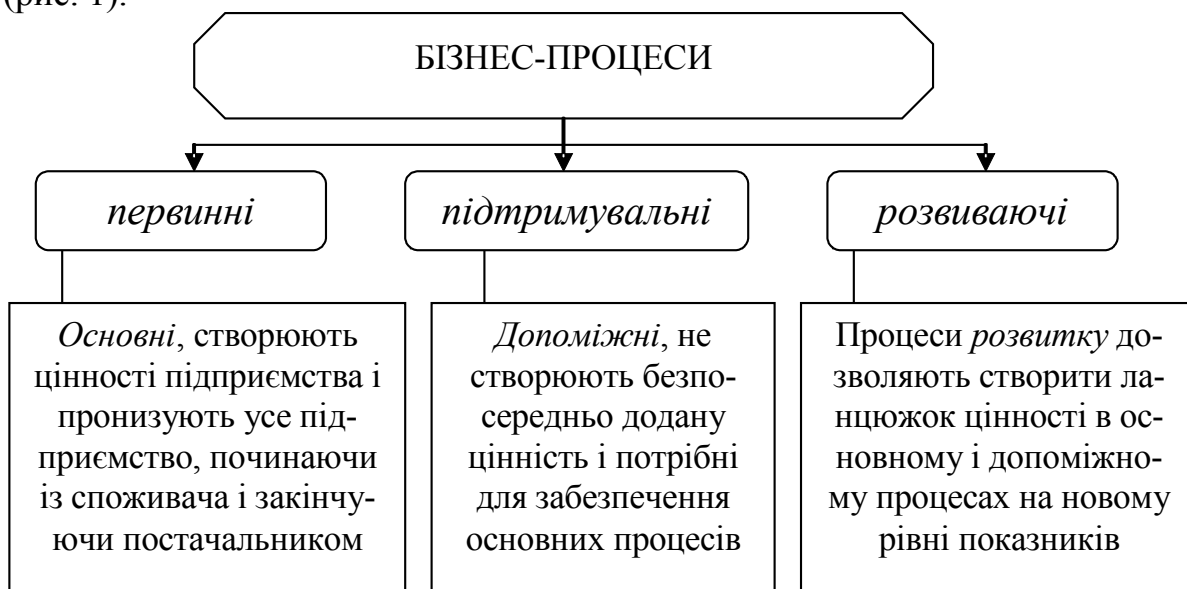

Рис. 1 Структурна схема бізнес-процесів відповідно до теорії Портера [1, с. 98]

На відміну від попередньої класифікації, фахівці виділили розвиваючі бізнес-процеси, що підтримують неперервний цикл виробництва та не включили процеси управління, зосередивши свою увагу безпосередньо на виробництві продукції.

Результати виконаних досліджень отримали подальший розвиток при виконанні програми ENAPS (рис. 2). У розробленій класифікації первинні бізнес-процеси були названі власне бізнес-процесами і були розбиті на чотири підгрупи основних процесів. Дві інші групи процесів були названі вторинними процесами, які у свою чергу поділилися на групи процесів підтримки і процесів розвитку. На відміну від попередніх дана класифікація розширила групи бізнес-процесів зі створення продукції та включила окремі групи підтримки та перспективного розвитку і достатньо повно описує бізнес-процеси будь-якого підприємства.

На Україні чіткої класифікації бізнес-процесів не існує, проте за багатьма публікаціями бізнес-процеси у загальному вигляді класифікують за багатьма ознаками та видами (табл. 1).

Враховуючи специфіку діяльності промислового підприємства Кузнецов А. пропонує виділяти базові бізнес-процеси, композиція яких у подальшому можлива лише в термінах діяльності підприємства в цілому, а також підпроцеси, які можуть бути у подальшому декомпозовані [6].

Рис. 2 Класифікація бізнес-процесів за ENAPS [1, с. 102]

Класифікація бізнес-процесів за ознаками і видами процесів

№ п/п	Ознаки класифікації	Види процесів
1	за ознакою часу	безперервно повторюються; періодично повторюються.
2	за причетністю до підприємства	зовнішні; внутрішні.
3	за рівнями значимості	суперпроцеси; гіперпроцеси; метапроцеси; субпроцеси; мікропроцеси, мікропроцеси.
4	за ступенем їх складності	монопроцеси; вкладені процеси; пов'язані процеси.
5	за ступенем їх деталізації	макропроцеси; субпроцеси або бізнес-процеси деталізації; мікропроцеси.
6	за структурою взаємодії	індивідуальні; вертикальні (функціональні); горизонтальні.
7	за місцем в організаційній структурі підприємства	горизонтальні процеси; індивідуальні горизонтальні процеси; міжфункціональні горизонтальні процеси; вертикальні процеси; інтегровані процеси.
8	за рівнем ієрархії	базові; підпроцеси (функції).
9	за місцем в ієрархії цілей підприємства	бізнес-процеси верхнього рівня; бізнес-процеси середнього рівня; бізнес-процеси нижнього рівня.
10	за призначенням або ступенем впливу на одержання доданої цінності	основні (базові) процеси; підтримувальні процеси; процеси управління.
11	за ступенем впливу на результативність	ключові (вирішальні); ризикові.
12	за участю у додаванні якості до продукції	основні; допоміжні.
13	методологія BAAN Orgware	основні; детальні.
14	стандарт ISO 9000:2000	управління; забезпечення ресурсами; життєвого циклу; виміру, моніторингу і аналізу.
15	за участю у життєвому циклі товару	основні процеси; допоміжні процеси; організаційні.

16	за сутністю процесів	стратегічні; аналітичні; виробничі; управління; забезпечення; контролю.
17	за призначенням на підприємстві	основні (первинні); підтримувальні (допоміжні); розвитку; управління.
18	в рамках основних складових збалансованої системи показників	фінансові; клієнтські; виробництва; розвитку, навчання і зростання.
19	за функціональною ознакою	аналіз ринку і потреб споживачів; розробка стратегії організації; розробка продуктів або послуг; продаж продуктів/послуг; забезпечення процесу виробництва; виробництво і постачання для підприємств, орієнтованих на сервіс; обслуговування та розрахунки зі споживачами; управління людськими ресурсами; управління інформаційними ресурсами; управління фінансовими і матеріальними ресурсами; управління програмою роботи з навколишнім середовищем; управління зовнішніми зв'язками; управління покращанням і змінами.

Примітка: Узагальнено автором за джерелами [2, с. 89, 112; 3, с. 225; 4, с. 56; 5, с. 27-28, 30-31; 6; 7; 8, с. 12; 9]

Проте, можлива й інша класифікація бізнес-процесів в залежності від цілей підприємства на даному етапі розвитку. Так, Єфімов В.В. в своїй роботі [5, с. 21] наводить такий приклад виділення бізнес-процесів діяльності середнього підприємства, класифікуючи їх за рівнями значимості у системі управління якості (рис. 3). За умов більш масштабного виробництва необхідне виділення та групування бізнес-процесів у групи: гіперпроцеси та суперпроцеси.

Також, слід зазначити, що при структурному виділенні бізнес-процесів на промислових підприємствах застосовують класифікацію за структурою взаємодії: вертикальні та горизонтальні, а деякі науковці додають ще і індивідуальні. Така класифікація дозволяє визначити горизонтальний процес послідовним ланцюжком інтегрованих процесів діяльності підприємства, який в той же час представляє послідовний ланцюжок споживачів, коли кожний наступний процес визначає вимоги до попереднього [10, с. 129].

Рис. 3 Класифікація бізнес-процесів середнього промислового підприємства за рівнями значимості у системі управління якістю підприємства

Слід зазначити, що найбільш актуальною на сучасному етапі розвитку економічного середовища в умовах глобалізації є класифікація за призначенням (рис. 4).

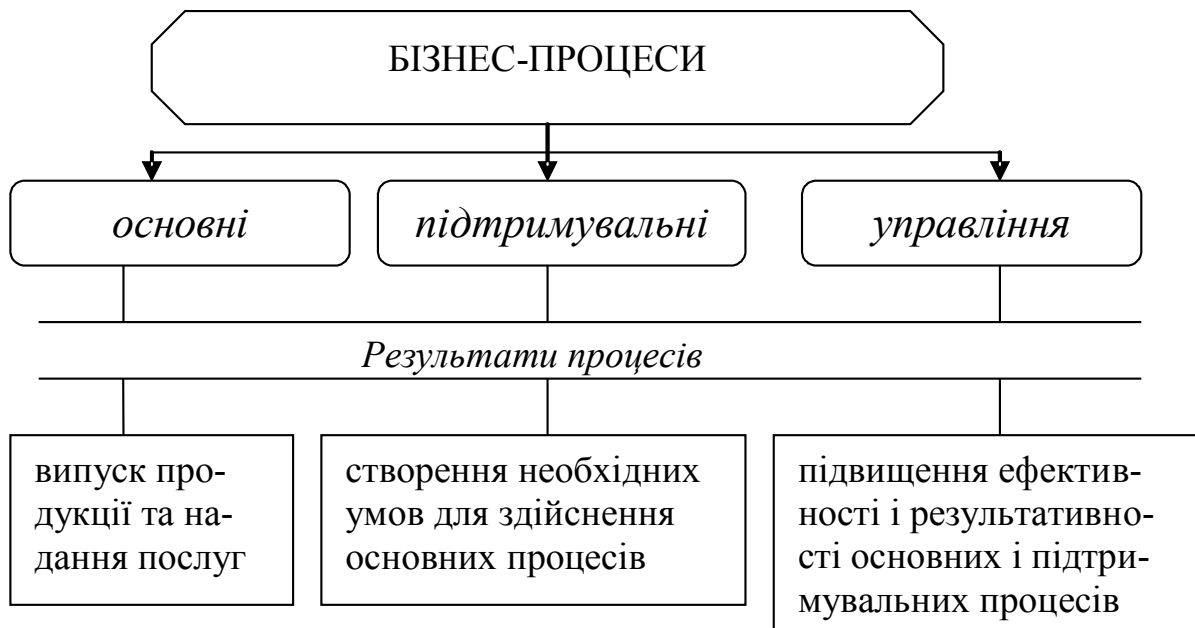

Рис. 4 Класифікація бізнес-процесів на підприємстві за призначенням

За наведеною класифікацією основні процеси створюють вихідні результати діяльності підприємства, що безпосередньо додають вартість продукції. Ці процеси стратегічно важливі для успішної діяльності підприємства і впливають на задоволення вимог споживачів. Такі процеси пов'язані зі створенням продукції та її реалізацією, а також з післяпродажним сервісом.

Виходячи із вищенаведеного можна відмітити, що на промислових підприємствах необхідно враховувати, що через виділені основні процеси реалізується головна стратегія підприємства, а на їх базі формується організаційна структура і визначається набір підтримувальних процесів і процесів управління. Також слід зазначити, що відносно процесів підтримки та управління основні процеси виконують задавальну роль, яка не може бути ефективно реалізована, якщо нею не буде визначений адекватний комплекс процесів підтримки і процесів управління, який налаштований на вирішення конкретних завдань відповідно до головної мети підприємства.

Список використаних джерел

1. Андерсен Б. Бизнес-процессы. Инструменты совершенствования [Текст] / Андерсен Бьёрн ; [пер. с англ. С. В. Ариничева ; науч. ред. Ю. П. Адлер]. – М. : РИА “Стандарты и качество”, 2003. – 272 с.
2. Виноградова О. В. Реінжиніринг торговельних підприємств: теорія та методологія [Текст] : дис. ... д-ра екон. наук: 08.06.01 / Виноградова Олена Володимирівна; Донецький держ. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. – Донецьк, 2006. – 435 арк.
3. Єсіпова К. А. Класифікація бізнес-процесів у туристичних підприємств [Текст] / К. А. Єсіпова // Економічний простір. – 2010. – №42. – С. 220-228.
4. Тоцький В. І. Організаційний розвиток підприємства [Текст] : [навч. посіб.] /

- В. І. Тоцький, В. В. Лаврененко. – К. : КНЕУ, 2005. – 247 с.
5. *Ефимов В. В.* Описание и улучшение бизнес-процессов [Текст] : [учебное пособие] / В. В. Ефимов. – Ульяновск : УлГТУ, 2005. – 84 с.
 6. *Кузнецов А. И.* Методика проведения обследования бизнес-процессов компании [Электронный ресурс] / А. И. Кузнецов // Портал iTeam – Технологии корпоративного управления. – URL : http://www.iteam.ru/publications/it/section_51/article_1469.
 7. *Garg V. K.* Enterprise Resource Planning: Concepts and Practice [Text] / Vinod Kumar Garg, N. K. Venkitakrishnan. – [2-nd ed-n]. – New Deilhi : PHI Learning Pvt. Ltd., 2006. – 200 p.
 8. Система управління якістю : основні положення та словник (ISO 9000:2000) [Текст] / С. Герус; В. Горопацький; Л. Гудик [та ін.] ; під кер. А. Сухенка. – К. : Держстандарт України, 2001. – 33 с.
 9. Оценка и аттестация зрелости процессов создания и сопровождения программных средств и информационных систем (ISO/IEC TR 15504-CMM) [Текст]. – М. : Книга и бизнес, 2001. – 348 с.
 10. *Глудкин О. П.* Всеобщее управление качеством [Текст] : [учебник] для вузов / О. П. Глудкин, А. И. Гуров, Ю. В. Горин. – М. : Горячая линия – Телеком, 2001. – 600 с.

*Рекомендовано до друку кафедрою менеджменту
Національного університету харчових технологій
(протокол № 16 від 12 лютого 20013 року)*

Надійшла до редакції 28.02.2013

Лысенко Е. А. Классификация бизнес-процессов на промышленных предприятиях: теоретические аспекты

Приведены основные классификации бизнес-процессов по признакам и видам процессов на предприятиях. Осуществлено теоретическое исследование классификаций бизнес-процессов промышленного предприятия.

Ключевые слова: бизнес-процесс, классификация, промышленное предприятие

Lysenko, Ye. A. Classification of business processes at the industrial enterprises: theoretical aspects

The basic classifications of business processes by signs and types of processes in the enterprises are given. Theoretical research of classifications of business processes of the industrial enterprise is carried out.

Key words: business process, classification, industrial enterprise